

De Eraut

door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen worden Advertentie aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 95, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 10 December 1916. N°. 2029.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.70, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20.
Aanvragen en vermelding van leidegaven f —.12 per regel.

Van de Voleinding.

CCXXIX.

ZESDE REEKS.

L.II.

Van mij is een bevel gegeven, dat men in de ganache heerschappij mijns koninkrijks bevel en studeer voor het aangezicht van den God Daniels; want Hij is de levende God, en bestend in eeuwigheid, en zijn koninkrijk is onoverweldig, en zijn heerschappij is tot het einde toe. Daniel 6: 27.

Komen we nu met Hoofdstuk VI tot Daniel in den leeuwenkuil, zoo moge hier met een kort woord volstaan worden, om de positie van Darius den Meder toe te lichten, die in vs. 1 van dit kapittel op den voorgrond treedt. Er wordt bijgevoegd, dat hij reeds zeven-en-zestig jaar oud werd, toen hij den troon beklom, mede ter aanduiding, dat Medie spoedig de plaats der eere, die 't vooralsnog innam, verliezen zou, en dat alzoo, waar dusver Medie een te deele zelfstandige positie innam, het zoo goed als geheel in het Perzische rijk, onder Kores of Cyrus, zou opgaan. Reeds wezen we er in het voorafgaande op, dat Medie meer naar de Kaspische Zee lag, en van ouds wel van Perzie gescheiden, maar toch ook weer later zeer nauw met Perzie verbonden is geraakt. Aan niets ziet men dit zoo duidelijk als aan de gedurig wederkeerende zeggwijze van de wet der Perzen en Meden, of eerst, in omgekeerde volgorde, van de wet der Meden en Perzen. Daarmede worden niet de wetten van twee afzonderlijke rijken bedoeld, maar één zelfde wet, die in twee Rijken gold, doordien beide landen allengs geheel samen waren gegroeid. Toch nam dit niet weg, dat aanvankelijk ook Medie nog eigen Vorsten had, gelijk dan ook nog tot in 560 Arbaces, Phraotes, Cyaxares en Astyages als zoodanig genoemd worden, die saam ongeveer een eeuw in het bewind bleven. Tot deze vier nu behoorden ook Darius de Meder, doch in 't eigen land droeg hij niet dezen Griekschen, maar den Oosterschen naam Cyaxares. Met hem echter liep deze heerschappij der Medische vorsten vrijwel ten einde. Hij stierf in 592 voor Christus, en dertig jaren later was het met de dynastie van Medischen oorsprong reeds gedaan. Cyrus naam wordt tijdskenkundig veelal aan de drie vrijen, gelijk Alexanders naam aan de drie drien, vastgeknoopt, en zoo stelt men Cyrus op 555, gelijk Alexander den Groote op 333. Voor het geheugen een tegemoet komende opgave. Vergelijk men hierna de laatste lotgevallen van 't Babylonische rijk eer het voor Cyrus geheel bezweek, dan had Nebucadnezar dat eens zoo machtige Rijk zijn hoogtepunt bereikt, maar is 't daarna spoedig ineengesinken. Wel toch volgde op Nebucadnezar de Belsazar van kapittel V, doch deze Belsazar, die eigenlijk Evil-Merodach heette, bleef slechts twee jaren in 't bewind, van 562—560; en na hem traden toen nog wel vier geheel onbeduidende Vorsten in Babel op, waarvan Naboned de meest bekende is, doch reeds in het zevende jaar na Belsazars dood, 'ging Babylon in Cyrus macht over. Al is 't toch, dat reeds 562 v. Chr. feitelijk Babylon's macht gebroken was, en Babylon, onder Perzie's geodogen, in afhankelijkheid van Medie was gekomen, toch volgde de finale ondergang van Babylon en het intreden van Perzie's overmacht eerst zes jaar later. Bij de latere ineensmelting van Medie met Perzie verbleef toen aan Medie nog altoos in zooverre zekere zelfstandigheid, dat men nog altoos van Meden en Perzen saam, en zoo ook van de wet der Meden en Perzen, sprak.

Daar deze verbinding in 't wet van Meden en Perzen ook in de geschiedenis van Daniel's neerwerping in den leeuwenkuil een betekenende rol speelt, dient wel verstaan te worden, wat dit spreken van de wet der Meden en Perzen te beduiden had. In die gedurig terugkeerende benaming sprak een poging van het volk, om zich tegen de willekeur zijner Koningen te verweeren. Van de tyrannie der Oostersche vorsten uit die oude tijden maken wij ons in de glorie-dagen van het constitutioneele leven nauwelijks enig begrip. De Koningen dorsten alles aan, deden letterlijk al wat ze wilden, trokken de schatten van heel 't land naar hun paleis toe, en ontzagen zich niet, op de wredeste wijze hun onderdanen in rechten te kwelen en te pijnigen. Dit lag daarin, dat de Vorsten eigenlijk geheel op eigen gezag en naar willekeur de wetten niet alleen uitvaardigden, maar ook de uitgevaardigde wetten even willekeurig

weer introkken, en verscherpten. Het liep dan veelal zoo, dat de Vorst, als hij geld behoefde, zich wel schikte naar de wenschen en condities die men in den volkskring stelde, maar dat nauwelijks het benodigde geld in de kas was gestort, of geheel eigenmachtig trok de Vorst zulk een wet weer in, en stelde er een geheel andere regeling, die aan de vrijheden van het volk tekort deed, voor in de plaats. Om dit nu te voorkomen, en dit booze spel van tegenwerkende willekeur te niet te doen, was nu, zoo in het rijk der Meden als in het rijk der Perzen, de vaste regel ingesteld, dat een eens uitgevaardigde wet nooit en nimmer ingetrokken of gewijzigd kon worden. Dit mocht in andere landen wel, maar 't mocht niet in Medie en niet in Perzie. En toen nu deze beide Rijken steeds nauwer verbonden werden, en ten slotte saam één machtig bewind uitmaakten, is vanzelf die van ouds in beide landen gestelde en geijekte regel, dat een Wet van Meden en Perzen onherroepelijk was, de standaard van het wettige leven in beide landen geworden, en van daar toen de uitdrukking van 't Wet van Meden en Perzen, die schier spreekwoordelijk heel de wereld inging. Nu nog komt 't voor, dat iemand zelfs in zijn gewone leven en in zijn particuliere zaken, om wel te doen uitkomen, dat hij niet bewilligen kan in een wijziging die begeerd werd, als van ouds zegt: 'Dit is in mijn huis of in mijn zaak nu eenmaal een wet van Perzen en Meden', om daarmede wel te doen uitkomen, dat hij er niet aan denkt om ook maar iets toe te geven.

Dit spreken nu van de Wet van Perzen en Meden kon in andere landen geen navolging vinden, omdat de godsdienstige gezindheid daar een andere was dan in Perzie en Medie. In deze beide landen toch stond, voor wat de religie aangaat, op geheel eigen wijze het woord op den voorgrond. Er was veel minder een uiterlijk bedoelde afgoderij, en geheel de mystieke gedachtenwereld, die zich in de Zuid-Arabie ontplooid, leidde er toe om veelmeer aan het Gebod dan aan de offerande, en veelmeer aan het Woord, dan aan de offers betekenis toe te kennen. Vergelijken bij de eerste afgoderij van Babylon stond de religie in de Perzische kringen dan ook geestelijk zeer hoog. Het uitwendige van den vorm trad hier terug, om het innerlijk geestelijke meer naar voren te laten treden, en geheel de strijd tusschen Ormuzd den goeden, en Ahriman den demonischen god kon ten slotte wel niet anders dan op een geestelijke worsteling uitloopen. De betekenis van het vormelijke was er altoos nog veel grooter dan bij ons, maar vergeleken bij wat in alle Oostersche religie den dienst aan pracht en praal en stoffelijke weelde opleverde, vormde toch de religie der Meden en Perzen hierna een zeer scherpe tegenstelling. De antithese sprak zoo kras mogelijk. De uitwendige vorm trad terug, het stoffelijke werd tot de geringste proportien teruggebracht, en hoofdbetekenis erlangde steeds meer de rechtstreeksche uiting van den geest, en alzoo het Woord, en het Gebod. Drieërlei reactie tegen het uitwendig vormelijke in den eeredienst meldt ons de historie. Van de Perzen, van de Christenen en van den Islam. Deze drie saam, zij 't ook elk op eigen manier, stonden rechtstreeks tegen het stoffelijke-vormelijke in de religie over. De Pers en Medier zocht de hoofdzak van zijn religie in het Woord en in 't Gebod. De Christenheid trok zich straks, except nu in de Sacramenten, toch in hoofdzak evenzoo in het geestelijke terug. En de Islam dreef het volstrekt vormloze in zijn Allah-verering tot het uiterste door. Het geroep van de Wet der Perzen en Meden stond derhalve niet op zich zelf, maar vond in geheel den geesteskring en in de denkwijze van deze beide volken, ja van heel deze landstreek, steun. Niet de zichtbare vorm van altaar, offerande en van Liturgie, maar de gedachte die in het Woord uitgaat en in het Gebod naar Hooger opklom, was hier het enig wezenlijke, en hierdoor juist erlangde, ook op wetgevend gebied, het eens geschreven en beleden woord zulk een vaststaande betekenis, dat aan terugkomen daarop alle uitsicht verviel. De gedachte mocht nog zwevend en onzeker zijn, maar was de gedachte, de gerijpte gedachte, eenmaal in het woord belichaamd, dan was het onherroepelijk, en gemeenschap met Ormuzd als den goeden God, vond de zuchtende ziel alleen in het eens in woorden zich uitsprekend gebod. Hierop nu moet van nabij geleet, om de historie van Daniel in den leeuwenkuil wel te doorzien. Het in het oog springend verschil toch tusschen hetgeen met Daniel

en de zijnen vroeger voorviel, en hetgeen thans onder Cyaxares of Darius gebeurde, bestond juist hierin, dat het dusver steeds de vraag gold of de joodsche ballingen zich al dan niet buigen zouden voor de heidensche eerediensten. Hun eigen religie konden ze er dan op na houden; dit trok zich niet een van de Overheden aan; en in zoover heerschte er onbeperkte godsdienst-vrijheid. De eenige vraag intusschen bleef maar, of men in den Vorst een representant van den afgod wilde erkennen en eeren. Alles daarentegen wat men daarenboven als eere voor zijn eigen afgoden bedoelde, werd aan de onderworpen volken geheel vrij gelaten. Hadden de Joden, gelijk later in Egypte, ook hier in het land hunner ballingschap, een eigen Jehovah-tempel opgericht, niemand zou 't hun enzel hebben geduld. Dan toch ware het eenvoudig tempel naast tempel, en god naast god geweest. Onder de Meden en Perzen daarentegen verkreeg de zaak een geheel andere uitdrukking. Nu kwam het er toch niet enkel op aan, dat men den Vorst stille goddelijke eer bewees, als vertegenwoordiger van de Oppermacht, doch nu moest ook blijken, dat men in het woord en in het gebod niet elders afwenkte. Zoo overkwam het Daniel dan ook nu voor 't eerst, dat hij in conflict met de landsregering geraakte; maar wat veel sterker sprak, nu voor 't eerst kwam hij met zijn eigen gebod en met zijn eigen Heilige Schrift in ongelegenheid, en dit juist was het punt, waarop hij met de Wet der Perzen en Meden in conflict geraakte. Had hij alleen niet zichtbaar moe gedaan met de geboden der Meden en Perzen, het zou nog niet zoo sterk gedeerd hebben, doch, gelijk het nu stond, moest zoo beslist mogelijk uitmaken, dat Daniel in die dertig dagen die uitgezonderd waren, niet knielde en niet bad voor zijn eigen God. Had hij niets gedaan, het zou hem niet zijn leven hebben gekost, maar dat hij, rechtstreeks in strijd met het onherroepelijk gebod, in zijn eigen huis en in zijn eigen kamer het toch waagde tot zijn eigen God te bidden, dat berokkende hem zijn doodvonnis. Men kon onder de Medische en Perzische Magnaten Daniel niet dulden. Van Sadrach, Messach en Abednego hoort men verder niets; die waren vermoedelijk op hun hoogen leeftijd reeds naar hun graf uitgedragen. Maar Daniel was voor deze Satrapen een hinder in hun oog. Ze konden dien vreemdeling niet goed zetten, en nog minder konden ze het verdragen, dat hun Koning dezen vreemdeling zoo in elk opzicht voortkro. Iets wat daarom vooral zeer deed, omdat ze Daniel op niets betrapten konden, en wel merkten, hoe Daniel bij zijn Koning steeds hooger in eere klom.

Met het oog hierop nu verzonnen ze hun loozen zet. Ze zouden naden Koning bewegen een nieuwe wet uit te vaardigen, die heel ernstig klonk, en die den Koning uit den aard der zaak gevallen moest wezen. Alle afgoden des volks liet de Koning vrij vereeren. Wat hij alleen eischte was, dat de macht van alle goden saam, afzonderlijk in hem als Vorst persoonlijk geerd zou worden. Hier was echter geen eeredienst voor noodig, en nu verzonnen de Satrapen er deze lage lasterkunst op, dat de Koning in het burgerleven een exceptie van dertig dagen zou maken, en wel zulk een exceptie, dat in deze eene maand de dienst der overige goden slapen zou, en dat in deze dertig dagen alleen de alles omvattende Godsmacht, die in hem als Koning uitkwam, de hoog heilige dienst zou zijn. Alle overige religie moest deze eene maand alzo rusten, en niemand mocht in die maand tot zijn eigen god bidden, doch alle eerebieding moest opgedragen aan den Vorst in wiens majesteit en Koninklijke waardigheid de alomvattende macht van alle goden zich openbaarde. Nu vonden de vereerders van alle andere religie hierin geen hinder, en willig leenden ze zich hiertoe. Het zou toch niet anders zijn dan een pauze, een opschorting van den gewonen gang der dingen, en straks keerde 't al in zijn gewonen loop terug. Alleen Daniel, en dat wisten de Satrapen, zou zich hierin niet kunnen voegen. Zijns was de geestelijke vereering van Jehovah, en deze duldde geen opschorting. Daniel kon niet gehangen, dat hij een maand lang niet tot zijn God zou bidden. Hij ging dus eenvoudig met zijn gebod en het Schriftgebruik door. Daarop nu juist hadden de Satrapen gerekend. Ze wisten dat Daniel niet anders doen kon. En juist met het oog daarop nu spanden ze hem den strik. De Koning doorzag dit niet. Hij had er geen flauw vermoeden van, dat zijn Satrapen zoo iets bedoeld hadden. Hij gaf alzo willig toe. Het gebod werd in schrift gebracht. De Koning zette er zijn vorstelijk zegel op. Zoo was het dan wet geworden, en of de Koning diethoch reeds op Daniel gesteld was, hier straks ook leed over gevoelde, dit deelde hun niet. Immers een eenmaal

uitgevaardigde wet kon ook de Koning niet herroepen. Toen hij in bedenkelijke onvoorzichtigheid eenmaal zijn naam en zegelafdruk gegeven had, stond 't vast dat Daniel een kind des doods zou worden, en ontbrak het hem als Koning aan alle macht of bevoegdheid om dat fatale lot nog van Daniel af te wenden.

Hierin nu spreekt zich de gestadige voortgang van den geestelijken strijd uit, die tegen Gods volk steeds weer opkwam. Eerst was het volk gebannen en verloor 't zijn eigen tempel en eeredienst. Daarna wilde men het dwingen, om mee te doen aan den eeredienst der Heidenen. En nu is het in Perzie zoover gekomen, dat ook de stille aanbidding in eigen huis en hart onder den ban der Overheid geraakt en het conflict uitlokt. De Satrapen wisten, dat 't daartoe komen zou en moest. Ze leerden er op, om Daniel nu in zijn eigen huis te bespieden. En zoo gelukt het hun niet, Daniel in het gebod te zien neerknielen, of ze stormen op hem aan. Als getuigen vereenigen ze zich tot de aanklacht, dat Daniel, in strijd met de Wet der Perzen en Meden, in deze dertig dagen toch zijn eigen God heeft aangeroepen. En nu was hun spel gewonnen. Het feit was het feit. Hierop was niet meer af te dingen. Daniel ontken dat ook niet, dat hij elken dag tot zijn God als van ouds gebeden heeft. Doch nu kan de Vorst er dan ook niets meer aan verhelpen. Een Wet van Perzen en Meden is, zeer sterk zelfs, door Daniel geschonden. Nog iets aan die Wet te veranderen, is onmogelijk, en ze niet uit te voeren was in Perzie ondenkbaar. Daniel was dan nu schuldig bevonden, en de Satrapen genoten reeds in het vooruitzicht, dat deze hun hinderlijke vreemdeling straks den dood in den leeuwenkuil zou ingaan. Tot dusver gold het in het Heidensche land als regel, dat een ieder vrijgelaten werd om zijn eigen afgoden te eeren, mits men maar niet te kort schoot in de eerebieding aan de Majesteit van den Vorst. Doch nu was deze grondregel in het Heidensche leven opgeheven. Die regel was steeds doorgeslagen, omdat het veelgodendom niet anders duldde. Het veelgodendom kon niet onverdraagzaam zijn, maar moest er alleen op staan, dat ook de afgod van het eigen land en eigen volk althans in den Vorst geerd werd; doch wat men dan verder zelf wilde doen, bleef aan een ieder vrijgelaten. Thans echter betrad men hier een geheel anderen weg. Het gold thans niet enkel meer de vraag, of men de goden van het land niet hoonde, maar men stelde als eisch, dat gedurende een voorproeftijd van 30 dagen, niemand tot zijn eigen God bidden zou. Hierna werd alzo voor 't eerst de enig ware religie aangetast, omdat de God van Israel niet naast de afgoden stond, maar alleen de enig ware God was. Hier kon alzo van een tijdelijk loslaten van de aanbidding van Jehovah geen sprake zijn. Zoo stond voortuit vast, dat, ging eenmaal zulk een wet door, en wel door in een land waar geen intrekking of wijziging van een eens gegeven wet toegestaan was, de vrome Israëliet ten doode was opgeschreven. En zoo verliep het dan ook. Zelfs de Vorst, die Daniel zoo hoogelijk waardeerde, stond hier machteloos tegenover. En niet lang meer, of Daniel werd gegrepen en geoordeeld en in den kuil der leeuwen neergeworpen; zoo zelfs dat de kuil gesloten werd, en gesloten onder het koninklijk zegel. Voor zulk een leeuwenkuil nu had men een eigenaardige inrichting, die Hôst in Marokko bespied en ons voorgesteld heeft. Zulk een leeuwenkuil bleek toch te bestaan uit een groot vierhoekig gat dat in den bodem was uitgegraven. Daar boven open, en omgeven met een anderhalf of hoogten muur. Dit hol is dan door een scheidsmuur in twee deelen gesplitst, en in dien scheidsmuur is dan een deur aangebracht, die alleen naar boven geopend en gesloten kan worden. De wachters lokken dan de leeuwen door het voorhouden van spijs in het eene deel van het hol, sluiten daarna de deur, en gaan dan dagelijks in het andere deel van het hol om het te reinigen. Men thag dan ook aannemen, dat het leeuwenhol waarin Daniel werd neergelaten, ongeveer van gelijke structuur is geweest.

Nu zij hierbij opgemerkt, dat het neerlaten van een schuldige in zulk een hol een van ouds in menig land geldende usantie is geweest. In het algemeen kan gezegd, dat men in oude tijden bij de manier, waarop men een schuldige verklaarde ter dood verwees, de pijnlijkste wredeheid niet ontzag. Niet, dat men overal dezelfde wijze van executie volgde. Veeleer liep de wijze van executie zeer uiteen. In Babel, gelijk we aan Daniels

vrienden zagen, was de brandende oven genomen, als wijze van gruwelijke executie. In Perzie daarentegen had men van ouds her den leeuwenkuil gekozen. Er is derhalve volstrekt niet alleen bij Daniel, of bij Daniel als uitzondering, sprake van den leeuwenkuil. Veeleer was de leeuwenkuil aldaar het vaste middel van executie voor een ieder die de hoogste straf ondergaan moest. Aan mededogen werd niet gedacht. Hoe wreeder men te werk kon gaan, des te beter. Dát immers zou te meer afschrikken. En zoo vindt men dan ook in de oudheid allerwegen deze wredeste manieren om een schuldige ter dood te brengen, en paste die zelfs geheel naar willekeur zelfs op krijgsgevangenen toe. Van David merkten we reeds op, hoe hij krijgsgevangenen met een dorschdele vermoordde. En wat niet minder sterk spreekt, zelfs in het zoo hoog beschaaft keizerlijk Rome waren steeds meer de groote volksspelen in het schouwspel aan de orde gekomen, en ook in die groote theaters hoopte dan al wat in Rome door Cultuur of macht groot was, zich in dichte rijen oopen om de terdoodbrenging van de krijgsgevangenen aan te staren. Men weet hoe dit onmenselijk middel ook op de de martelaren is toegepast. Uitgehongerde leeuwen, tijgers en beren werden dan in de open arena op de ter dood verwezenen losgelaten, en ze bezweken in den aanval. Er ligt uit dien hoofde niets vreemds in, dat zulk een wreede methode van executie hier ook eerst op Sadrach in den oven, en later op Daniel in den leeuwenkuil is toegepast. Het steenigen, gelijk dit Stephanus trof, valt hierna in éénzelfde categorie. En daar onder alle wijzen van terdoodbrenging de kruisiging een der zeer wreede is, blijft 't ons steeds uit de wredeheid van het voorgeslacht toespreken, dat de Zone Gods met het *Elî, Elî, lama Sabachtani!* zoo wreeden dood tegenging.

Hierop nu vooral lette men, dat al deze verhalen, die ons het boek Daniel biedt, op ons niet al te zeer een exceptioneelen indruk moeten maken. Omstreeks een halve eeuw kan men Daniel in zijn levensloop vervolgen. Hij was tusschen de 25 en 30 toen hij als balling uit Palestina naar Babel toog, en hoe weinig weten we nu niet van hem, zoo we hetgeen ons verhaald wordt, over die meer dan een halve eeuw verdeelen. In zijn eerste optreden trad hij als droomduider op, om het nachtgezicht dat Nebucadnezar van het metaalbeeld had, te verklaren. Eenige jaren daarna werd hij nog eenmaal door Nebucadnezar opgeroepen om den droom van den hemelhoogen Boom te verklaren. Daarop volgde een veertig jaar, waarin Daniel stil en rustig zijn zeer uitgebreide taak in het rijk bewand, waarna hij, van den val van Babylon meer op den achtergrond geraakte, en eerst na de breuk die Evil-Merodach of Belsazar in het Babylonische rijk sloeg, nogmaals opgeroepen werd om alsnu het bange gezicht op den wand van het paleis van Belsazar te duiden. En nu eindelijk, na zijn komen onder het Medisch-Perzisch bewind, doch toen hij reeds zeer oud en bejaard was, overrompelden hem de Satrapen met hun wet van de Perzen en Meden, en werd Daniel geëxecuteerd. Hij is toen gered en heeft daarna de groote profetie ontvangen over wat de loop der Goddelijke historie zijn zou, om op Messias uit te loopen. Maar alles saamgenomen is toch hetgeen ons uit Daniel's leven als wonderbaar wordt meegedeeld, in het minst niet een al doorgaande aaneensluiting van wonderen en mirakelen, gelijk wie niet anders dan 't Boek van Daniel leest, allicht wanen zou, maar was het hem veeleer beschoren, om in het Babylonisch en in het Perzisch Rijk bewind tot hooge eer te komen en groote dingen tot stand te brengen, en is dit zoo hoogstaande leven slechts nu en dan met droomuitlegging verrijkt geworden, en straks opgeklimmen tot de Messiaansche profetieën over heel den loop der historie. Maar altoos zoo toch, dat hem slechts eenmaal geweld werd aangedaan, en dat hij slechts dien een keer gevaar liep, zijn hooge positie met den dood te bekoopen. Een dreigend gevaar waaruit zijn God hem toen gered heeft.

Ook in die redding uit den leeuwenkuil ligt niets, dat op zichzelf bevredigend aandoet. De H. Schrift maakt ons met de wereld der gevaarlijke dieren veeleer vertrouwd. Als de eerste mensch in het Paradijs met de later wild geworden dieren in aanraking komt, is er van strijd geen sprake. Gevaar liepen Adam en Eva ganschelijk niet. Veeleer beheerschte de eerste mensch al 't wild gedierde door zijn optreden, zijn blik en zijn woord. Vanzelf is daardoor van den aanvang af de razernij

der roofdieren op een voor ons onbegrijp-
lijke wijze ten deele bedwongen. Immers, hoe
toch zou anders ons menschelek geslacht
niet te niet zijn gegaan, zoo het aanvankelijk
uit twee, drie, vier personen bestaande, zich
bewoog onder de geheele reeks alsoortige
roofdieren. En dit niet alleen, maar zoo klaar
en duidelijk mogelijk verwijst de profetie
naar de toekomst, waarin de mensch met
leeuw en tijger, en zelfs het zoogdier met
wolf en adder verkeerden zal. Al is 't nu
uiterst moeilijk om hierin een juist in-
zicht te erlangen, zooveel leert ons toch
ook nu nog de macht, die een enkel dier-
temmer over leeuw en tijger, over slang
en pardel uitoefent, dat er een geestelijke
macht in den mensch kan opgewekt
worden, die de wildheid van het roofdier temt
in bedwang houdt. Vooral van de slangen-
bezwerkers is dit bekend, en van oudsher
kwam de roep tot ons van temmers, die
als door blik en houding het wilde roof-
dier in toom wisten te houden. Zelfs bericht
Mattheus opzettelijk van den Heiland in
de woestijn, dat hij daar met 't wild
gedierte was, en alzoo, dat ook Jesus door
blik en geestelijke overmacht het roofdier
bedwong. Hoe men dit vreemde ver-
schijnsel nu ook beziet, er volgt uit, dat
de mensch niet *per se* en ook niet overal
een prooi van het roofdier behoeft te
worden, maar dat in hem een geestelijke
overmacht over het dier kan opkomen,
die hem veilig stelt. Lezen we nu van Daniel,
dat hij, in den kull neergelaten, waarin
de hongerige leeuwen, toen de deur open-
ging, als gaapten naast de prooi, die hun
te wachten stond, in geen enkel opzicht
deernis van hen leed, dan sprak hierin zeer
zeker een Goddelijke redding. Toch behoef
dit niet zoo verstaan te worden, alsof dit
ontkomen aan de roofzucht van het wild
gedierte bestond in verband zou gestaan
hebben met de mystieke macht die van
oudsher, in schier alle landen, door enkele
sterk en krachtig uitkomende personen op
wilde dieren is uitgeoefend. Wat Adam
rustig in het Paradijs den aanblik der
roofdieren deed doorstaan, werd door God
hier ook in Daniel gewerkt. En zoo was
de triomf volkomen.

Opmerkelijk is hierbij niet minder de
houding van den Koning. Uit alles ziet
men, dat Darius Daniel op hoogen prijs
stelde en in hem een der vreemdelingen
zag, die hem goud waard waren voor het
goede bestuur van zijn rijk. Er ligt zelfs
iets aandoenlijks in, zoals deze Medische
Koning, toen 't moest en niet anders meer
kon, omdat de wet van Perzen en Meden
niet te breken was, bijna weende toen hij
zag dat er niets aan te verhelpen was, en
dat Daniel het slachtoffer moest worden
van zijn onvoorzichtig toegeven aan zijn
Satrapen. De nacht treedt in, en de Koning
kan niet slapen. Slapeloos brengt hij den
nacht door, en als het morgenlicht weer
op is gegaan, is zijn eerste daad, om zelf
als Koning naar de spelokken te gaan, en
de deur te openen. Men ziet hieruit, dat
Darius iets voelt van de mogelijkheid dat
Daniel kon gered zijn, iets dat in verband
met het bovenstaande zich zeer wel denken
liet. Het beheerschen van een roofdier was
vooral oudtijds geen oadenbaan iets.
Het kwam bij de Perzen en bij anderen
gedurig voor. En nu hoopte hij blijkbaar,
dat ook die wonderde Daniel, van wiens
wondermacht hij reeds zoo veel gehoord had,
zich nog mocht gered hebben. Anders
toch had hij niet anders het zich kunnen
inbeelden, dan dat in die nachtelijke ure
het roofgedierte zijn prooi reeds onmiddellijk
ganschelijk zou verslonden hebben. Doch
zoo was het niet geschied. Daniel was
gered. Daniel leefde nog. Gods wonder-
macht had zijn prooi gered en behouden.
En nu is Darius zoo bovenmate dankbaar
en overgelukkig, dat hij een proclamatie
door heel het land laat verspreiden voor alle
volken en natien en tongen: „Uw vrede
werde vernieuwvuldig! Van mij is een
bevel uitgegaan, dat men in de gansche
heerschappij mijns koninkrijks beve
en siddere voor het aangezicht van den God
van Daniel. Hij toch is de levende God
en bestendig in eeuwigheden, en zijn
koninkrijk is niet verderfelijk en zijn heers-
chappij is tot het einde toe. Hij verlost
en redt, en Hij doet teekenen en wonderen
in den hemel en op aarde. Die God heeft
Daniel uit het geweld der leeuwen gered!“
Dit nu is de groote gebeurtenis in
Daniels leven geweest voor wat zijn eigen
levensbehoud betrof. Al 't overige gold
deling van nachtdrechten en profetieën.
En zoo blijft Daniel in hoofdzak profetie.

Dr. A. K.

„Laat ons hem slaan met de tong“.

Toen zeiden zij: Komt aan,
laat ons gedachten tegen Jeremia
denken, want de wet zal niet
vergaan van den priester, noch
de taal van den wijze, noch het
woord van den profet. Komt
aan, en laat ons hem slaan met
de tong, en laat ons niet lui-
teren naar eenige zijner woorden.
Jeremia 18-19.

III (Slot).

Keel, tong en lippen zijn de drie instrumen-
ten door God zelf in ons lichaam ingescha-
pen, om ons en de spraak en den zang mogelijk te
maken, doch de aandrift die door deze drie
organen loof of vloekt, komt uit 't hart, en
het is de zin van 't hart, die het karakter van
ons woord in spraak en zang bepaalt.

Naast spraak en zang loopt dan de actie van
de pers. Ten deele zelfs reeds allerlei andere
uitdrukking, waardoor we een indruk aan
anderen trachten mede te deelen. Onze gelasts-
trekken kunnen verhoogen of geplooid worden,
ons te beduiden wat in ons omgaat. Vooral bij
wie niet spreken kan, is die negging, men mag
hijna zeggen, die kunst, om door het oog, door

de plooiing der gelaatsstreken, en door de
buiging van de lippen te spreken, niet zelden
eer sterk ontwikkeld. Maar toch heeft dit alles
lang niet altoos volstaan, om wat men uit
wilde drukken, aan anderen mede te deelen.
Dit alles toch veronderstelde, dat de persoon
aan wie men zijn gedachten en zijn uitdruk-
kingen poogde verstaanbaar te maken, er bij
was, zoodat men in zijn gemeenschap verkeerde,
en ze onmiddellijk elke uiting van de lippen
of elke uitdrukking van deze gelaatsstreken
konden opvangen.

Doch hierbij kon 't niet blijven.
We voelen gemeenschap niet enkel met hen,
die op een gegeven oogenblik bij ons zijn, zoodat
we ze rechtstreeks kunnen toespreken, maar
vaak nog sterker zelfs met personen, die van
ons gingen. De man die vaart, en vrouw en
kinderen thuis liet, geeft aan de eerste landings-
plaats de beste zijn brief af om zijn gezin van
zich te doen hooren.

Maar de trek, de zucht om onze gedachten
mede te deelen, kan nog veel verder gaan. Men
kan iets zeggen, iets uitdrukken willen voor den
breeden kring waarmee we taalgemeenschap
hebben. Dan zoeken we een middel om onze
gedachten op algemeen doorlopende wijze te ver-
toeken. En met dit doel nu zoekt men een stel
teekens of letters, houdt die in steen, of grift
ze in leem, of teekent ze op 't perkament, en
ten leste drukt men ze af door de pers.

Zoo is de pers er op aangewezen, om de tong
te vervangen, maar voor beide staat dan ook het
hooger oordeel gelijk. Men kan slaan met de
tong, maar ook slaan met de pers. En ander-
zijds zijn zoowel de tong als de pers ons ge-
geven, om onzen God groot te maken en als
uitvoersel van de liefde voor onzen God, door
de liefde van ons hart, 't hart van den maats-
te verwarmen.

Doch hier treedt dan ook voor beide, voor
tong en pers, de alreëcherende tegenstel-
ling in.
Zooals de engelen Gods, bij dagen en bij
nachten, het geruisch van stemmen en tonen
beluisteren, dat uit des menschen spraakgaan
opklimt, staat 't altoos scherp tegenover elkan-
der. Er kunnen in eenzelfde woning twee ver-
trekken zoo naast elkander liggen, dat in het
eene de moeder voor haar God neerknielt, Hem
looft en Hem verheerlijkt, en bidt om genade
voor haar jongen; en dat in het verrek vlak
daarnaast die jongen met zijn makkers in
vloeken uitbarst en lastert tegen zijn vader. Zoo
is er eenzelfde de moeder die met haar tong
Gode de eere geeft, en daar naast de jonge
man die in booze Godverzeking den Naam van
Zijn God in vloeken omzet, en zijn vader griet
door zijn woord.

Dit is de ontzettende macht die God aan het
kind des menschen in de tong gegeven heeft.
Die macht ontving de nachtegaal en ontving
de leeuw. Die tong kunnen, als ze zingen,
slechts een geluid voortbrengen, en die tong
van het kind is altoos Hem verheerlijkt, die
hem daren wonderen zang inschiep. Er kan ook
bij de dieren in het geluid wel de eene maal
woede, de andere maal tederheid zich uit-
denk maar aan het tissen van de slang, aan het
brullen van den leeuw, en daar naast aan het
kieren van de duif en aan het gebel van 't
lam. Maar 't heilig of onheilig is de groote
tegenstelling, die eerst bij den mensch pot vat,
omdat in den mensch de gelijkenis gegeven is
met iets van 't Beeld van zijn God.

Hierin spreekt de hartstocht. En die tocht, die
trek van 't hart, kan zijn impuls van Boven, maar
ook van beneden uit de diepte hebben. Als de
tong vloekt, komt de impuls uit Satan opwellen,
maar zal 't goed zijn, dan dringt een heilige
aandrift uit den Hooge op heel de ziel, om in
aanbiddingszucht te toeken, en om den
naaste een lijden lach om de lippen te plooiën.
Altoos dezelfde spraak der tong bij ons,
maar die eene zelfde tong de eene maal God
verheerlijkt en 't broederhart verkwikt, of
ook, geheel omgekeerd, God lasterend en den
naaste vergiftigend door haar.

Nu kan dit zondigen met de tong als 't ware
onwillekeurig opkomen, uit een booze aandrift,
die zich van ons meester maakt; doch al zulke
misbruik kan ook uit voorbedacht opzet opko-
men. En hiervan is 't dat Jeremia gewaagt.
Er spreekt hier een tijd die uit 't hart opwelt,
op zich van heel den persoon meester maakt,
om niet ter loops, maar, als ware het, steels-
matig, te kwelen en te priemen.

Er gaat hier een sprake van bitterheid in
breeder kring uit. Het geldt Jeremia, die in den
Naam van Jehova optrad om voor het recht
van zijn God en voor het recht van zijn volk
te pleiten. En met het oog op Jeremia niet gaat
hier het geroep op: „Laat ons hem slaan met
de tong.“

De twee hoosheden strengden zich hier al-
zoo om elkander. In den profetie spreekt God,
en treedt als volkgenoot te naaste op. En nu
vecht zich dit derwijs ineen, dat men in den
profetie God niet kan aanranden of men tracht
gelijktijdig den man, den mensch, den naaste
aan. Het is bij den profetie als op Golgotha.
Wat het Sathedrin drift is onheilige aandrift
tegen God, maar tegelijk onheilige aandrift tegen
den Zoon des menschen.

En ook zoo nu is het, in het gewone burger-
en huuslike leven overgebracht, op gansch gelijke
wijze.
Een vijandig door bitterheid en woede zich
uiten van tijd. En die tijd drukt zich dan uit
in den boezen blik waarmee men zijn anders-
denkende naaste aanziet; hem met zijn oogen
poogt te doordringen en te wonden; en dan
zoekt die tijd steeds driester uiting.

De haat zoekt dan naar gifte, kwetsende
woorden, hoopt verwijt op verwijt; laat het een-
pijnlijke woord op het andere volgen; en geniet
er in, zoo men niet dat het verwijt troef en zeer
deed. De lippen spuwen in het eind in letterlij-
ken zin van woede. En wat Jeremia zegt van
het slaan met de tong, gaat ten slotte in letter-
lijke vervulling. Alles spitst er zich op om te
wonden, om zeer te doen, en om te kwetsen.

En op zoo demonische wijze misbruikt dan
de God-vergetende mensch tegen zijn broeder
diezelfde tong, die God hem inschiep om 't
Hallelujah voor den Heilige te zingen, en zijn
broeder te koesteren door den toon uit zijn
hart.

Dr. A. K.

Amsterdam, 8 Dec. 1916.

Bij de jongste verkiezing van een predi-
kant in de Hervormde Kerk te Leiden in
de vacature Ds. Vethake deed zich het
eigenaardig verschijnsel voor, dat een niet
gering deel der confessionneelen stemde op
den ethischen kandidaat, om den gere-
formeerde te werven.

Op de nominatie stond een drietal be-

staande uit een ethische, een confessionneel en
een gereformeerde. Bij de eerste stem-
ming bleek reeds, dat de confessionneel
het niet halen kon en de beslissing zou
vallen tusschen den ethische en den gerefor-
meerde. Hadden de Confessionneelen hun
stem aan den gereformeerde geschonken,
dan zou deze zonder twijfel gekozen zijn. Maar
aldus geschiedde niet. De stemmen deelden
zich, een deel ging blijkbaar op den ethischen
predikant over en daardoor kreeg deze de
meerderheid. Zoo zal te Leiden, dank zij
den hulp der Confessionneelen, het ethische
element versterkt worden. Blijkbaar dachten
deze Confessionneelen met een variatie op
het bekende: liever Turisch dan Paapsch,
dat voor Leiden gelden moest; liever
ethisch dan Gereformerd.

Nu zouden we op dit feit niet de aan-
dacht vestigen, wanneer het een paar plaat-
selijk verschijnsel was. Er konden dan per-
soonlijke gevoeligheden in het spel zijn,
waaruit geen algemeene conclusie valt te
trekken. Maar anders staat het, nu de
leiders der Confessionneelen ook in de pers
steeds scherper tegen de Gereformeerden
optraden, en daarentegen allerlei vriende-
lijken rechten aan het adres der ethische
heeren. Vooral Dr. Kromsigt gaat hierin
zeer ver. Boozet menschen dan de Gere-
formeerden? kent hij niet, zij zijn de oor-
zaak van de beroering in de Kerk; zij
lijden aan individualisme, separatisme en
wat meer geestelijke kwalen er zijn. Liefst
zag hij ze uit de Hervormde Kerk met
pak en zak verdwijnen naar de Gerefor-
meerde Kerken, waar ze thuis hooren. En
omgekeerd, wordt telkens met klem betoogd,
dat de ethischen toch heusch zoo ver niet
van de Gereformeerden afstaan; dat onder
hen zulke lieve en vrome broeders worden
gevonden, en dat wanneer de Hervormde
Kerk naar het ideaal van Dr. Kromsigt tot
reorganisatie kwam, men daar gaarne aan
de ethischen een breede plaats zou willen in-
ruimen. Is het dan wonder, wanneer bij
een predikantsverkiezing de aldus geleide
confessionneelen veel liever een ethischen
dan een gereformeerden predikant kiezen
en de plaats van den gereformeerden Ds.
Vethake nu door een ethische zal worden
ingenomen?

Toch wordt zoodoende hoog spel ge-
speeld.

Het is kwalijk te verwachten, dat wanneer
straks bij een nieuwe vacature te Leiden de
keuze eens kwam te staan tusschen een
ethische en een confessionneel, de Gerefor-
meerden hand en spandiensten
zouden verrichten om den kandidaat der
confessionneelen gekozen te krijgen. Ze
behoeven zich, uit wrok over hetgeen nu
geschiedde, maar te onthouden, om de
overwinning aan de ethischen te verzeke-
ren. En gaat deze tactiek ook elders door,
dan zal de vrucht van dezen broedertwist
aan de ethischen in den schoot vallen.
Al vormen ze numeriek verreweg de min-
derheid, dank zij het antagonisme der beide
Gereformeerde groepen zullen hun candi-
daten telkens gekozen worden. Het over-
wicht in de predikantenwereld verschuift
dan langzaam maar zeker van rechts naar
links, en waar vroeger een beslist Gerefor-
meerde prediking werd beluisterd, die de
gemeente opbouwde in de vastigheid des
gelofs, zal dan een vage en zwevende
ethische prediking haar invloed op de ge-
meente en vooral op het opkomend ge-
lacht doen gelden.

Nu zegge men niet, dat we als buiten-
staanders ons in dezen huuslike twist
tusschen de beide Gereformeerde groepen
in de Hervormde Kerk niet te mengen
hebben. We zijn niet kerktisch, we zitten
niet opgesloten in ons eigen kerke
en voelen niet alleen voor haar belang. De liefde
van ons hart gaat uit naar al wat Gerefor-
meerd is, en elke nieuwe krachtontwikke-
ling van het Gereformeerde leven ook in
de Hervormde Kerk wordt door ons met
warme sympathie begroet. Maar juist daar-
om vervult hetgeen te Leiden geschied
is, ons met zorg voor de toekomst. De
groep, die zich zelf de „confessionneel“
noemt, blijkt, wanneer het er op aan komt,
haar kerkeretelijke denkbeelden hooger
te stellen dan de gehuchtheid aan de Be-
lijdenis der waarheid. Ze helpt mede om
een predikant te werven, wiens trouw aan
de belijdenis onoverdacht is, ten einde een
man te doen kiezen, die van de belijdenis
afwijkt, alleen omdat deze voor het behoud
der „volkskerk“ is. Zoo zal niet de Gerefor-
meerde belijdenis, maar het nieuw opge-
komen dogma van de zaligmakende volks-
kerk het Shibboleth worden van den kerke-
lijken strijd. En het droeve gevolg daarvan
zal wezen, dat de Gereformeerde groepen
in de Hervormde Kerk uit onderlingen na-
jver de overwinning zullen bezorgen aan
de ethische richting.

Dat dit ons van harte leed zou doen,
behoeven we wel niet zeggen. Mogen daar-
om de beide Gereformeerde groepen bijtijds
bedenken, wat de wijsheid onzer vaders
ons reeds leerde: *discordia res magne
dilectio, concordia res perniciosa crescit*;
door twist komt zelfs het groote ten val,
door eendracht groeit het kleine.

De Pentateuch.

I.

Het vraagstuk van den Pentateuch blijft
nog steeds de aandacht vragen. Hoe dank-
baar we ook zijn voor hetgeen mannen
als Dr. Hoedemaker ten onzent, Rupprecht
in Duitsland en Wright in Amerika,
om slechts deze namen te noemen, aan
verweer tegen de critiek ons hebben gebo-
den, toch kan daarom volstrekt nog niet
gezegd, dat de oplossing van het raadsel
ons reeds geboden is. Niet dankbaar genoeg
kan daarom gewaardeerd, dat langere
geleerden in ons midden, zoals Dr. Aalders,
hun studie inzonderheid op dit vraagstuk
hebben gericht. In zijn keurig en goed

gedocumenteerd referaat op de weten-
schappelijke samenkomst te Rotterdam gaf
hij onder den bescheiden titel: „Iets over
bronnenscheiding in den Pentateuch“ een
treffende en afdoende critiek op de bronnenscheiding, zoals deze door de school
Wellhausen-Kuenen was doorgevoerd op
grond van het onderscheiden gebruik der
Godsnamen, en toonde aan, hoe deze
onderscheiding reeds daarom geen grond-
slag voor de bronnenscheiding kan wezen,
omdat zij uitgaat van de betrouwbaarheid
van den Masoretischen tekst en de nieu-
were geleerden steeds meer erkennen, dat
deze tekst volstrekt geen afdoende waar-
borgen biedt, zoals uit de oude vertalingen
met name uit de Septuagint blijkt. Wel
verre echter van zich tot dit apolo-
getisch verweer te bepalen, besprak hij
tevens de principieele vraag, in hoeverre
het Gereformeerde standpunt ten opzichte
van de Schriftinspiratie gedooft, dat we
aannemen, dat de schrijver van den Pen-
tateuch van verschillende bronnen gebruik
gemaakt heeft, en in de tweede plaats of
dit Gereformeerde standpunt eischt, dat we
het auteurschap van deze vijf boeken aan
Mozes moeten toekennen. Voor de weten-
schappelijke bestudeering van het Oude
Testament, en voor de vraag, hoe we de
inspiratie der Schrift hebben te verklaren,
zijn beide vraagstukken zeker van eminent
belang. Op deze vragen is Dr. Aalders
thans teruggekomen in een meer populair
gesteld artikel in het tijdschrift *Opbouw*
onder den titel: *Het Gereformeerde stand-
punt en de wetenschappelijke bestudeering
van het Oude Testament*. Het doel van dit
artikel is om voor de jongeren onder ons
uiteen te zetten, in hoeverre het Gerefor-
meerde standpunt ten opzichte van de
Schriftinspiratie de wetenschappelijke be-
studeering van het Oude Testament niet
buitensluit, maar volkomen vrij laat en zelfs
eischt, mits aan de Goddelijke waarheid van
de Schrift maar niet wordt te kort gedaan.
Deze nadere toelichting van het Gerefor-
meerde standpunt, die in hoofdzaak zich
om de Pentateuchquestie beweegt, kan
zeker dienst doen om elken twijfel weg te
nemen, alsof Dr. Aalders ook maar in
't minst aan het Goddelijke gezag der Schrift
zou willen te kort doen. Wat in zijn weten-
schappelijk referaat slechts kort werd aan-
gestipt, wordt hier breed uitgewerkt en
onomwonden beleden.

Na eerst kort te hebben weergegeven,
welke voorstelling de moderne critiek zich
vormde van het ontstaan en de samen-
stelling van den Pentateuch, laat hij daarop
volgen:

Men gevoelt welk een belangrijk punt hier-
mede aan de orde wordt gesteld. Het gaat
daarom natuurlijk om niets meer of minder dan
de waarachtige geloofwaardigheid van Gods
Woord. Heeft de moderne critiek met haar
voorstelling van het ontstaan der vijf boeken
van Mozes gelijk, dan is het beeld dat ons deze
boeken zelve van Israels oudste historie en
heilige geve, ten eenenmale onjuist, vervalscht,
ongeloofwaardig. Het is daarom duidelijk dat
deze bronnenscheiding voor een ieder die nog
meteen had aan de Goddelijkheid der Schrift
vasthoudt, absoluut onaannemelijk is. Hier gaapt
een onoplosbare kloof tusschen den Gerefor-
meerden Oud-Testamenticus en iedereen beoefe-
naar deze studie die in meerdere of mindere
mate berid is de geloofwaardigheid van het
O.T. prijs te geven.

Dat vele zelfs zoogenaamde oprecht
Schriftgelovigen met deze bronnenscheiding
in meenden te kunnen meegaan, is hem
niet onbekend. Maar zoo beslist mogelijk
verklaart hij, dat ze voor den Gerefor-
meerden Oud-Testamenticus onaannemelijk
is, omdat zij het getuigenis der Schrift tot
een onwaarheid zou maken.

Verschiedende binnen- en buitenlandse ge-
leerden, die overigens op den naam van op-
rechte Schriftgelovigen ernstig prijs stelden,
meenden door het gewicht der aangevoerde
argumenten genoodzaakt te zijn deze theorie bij
te vallen, en derhalve op dit punt de absolute
geloofwaardigheid van het Oude Testament prijs
te geven. Dat nu is op Gereformeerde standpunt
onmogelijk. Voor den Gereformeerden Oud-
Testamenticus is de vier-bronnen-theorie in de
verschillende vormen waarin ze wordt voorged-
ragen, meer gematigd, of in hare scherpte en
meest aangenomen formulering (waarin ze aan-
geleid wordt met de bekende namen van
Kuenen en Wellhausen) eenvoudig onaannemelijk,
omdat zij het getuigenis der Schrift tot
eene onwaarheid maakt.

Maar geheel anders staat het met de
vraag, gaat hij voort, of het daarom ook
als een Gereformeerde dogma moet be-
schouwd worden, dat de eerste vijf boeken
van onzen Bijbel geheel, zoals wij ze nu
bezitten, van de hand van Mozes zijn. Dit
wordt wel vaak zoo van moderne zijde voor-
gesteld, zoals o. a. nog kort geleden door
Prof. Eerdman's geschiedde in een critiek
op de inaugurele oratie van Prof. Noordt,
maar deze opvatting gaat van een geheel
onjuiste voorstelling van de Schrift-inspi-
ratie uit. De Schriftinspiratie eischt wel,
dat we de waarachtigheid van den inhoud
dezer boeken aannemen, maar niet dat
Mozes al wat daarin te boek is gesteld,
zelf heeft geschreven. Zelfs zegt hij:

Zelfs is het niet noodzakelijk aan te nemen,
dat al wat in deze vijf boeken voorkomt van
een en dezelfde hand is. De geloofwaardigheid
van het medegedeelde behoeft er niet onder te
lijden dat een geschiedwerk, loopende van de
Schepping tot Mozes, d. i. over meerdere tienstal-
len van eeuwen, door verschillende personen
is bewerkt. Ook behoef aan de betrouwbaar-
heid van dit geschiedwerk niets te kort te doen,
dat er latere toevoegingen of omwerkingen heb-
ben plaats gehad. Alleen hierop komt het aan,
dat het getuigenis zoals dit nu door den in-
houd van dit geschiedwerk aangaande het be-
loop van Israels historie wordt gegeven, onver-
let blijft. En met name, waar hier de wetgeving
aan Mozes wordt toegeschreven, gaat fel elke
voorstelling welke deze wetgeving aan Mozes
ontneemt. De vier-bronnen-theorie botst met
het getuigenis der Schrift omdat zij naar het

bekende kernwoord van Wellhausen de wet
plaatst na de profeten, terwijl het O. T. zelf de
profeten stelt na de wet. Maar wie deze Schrift-
uurlijke volgorde erkent en aan de geloofwaar-
digheid van den inhoud der vijf boeken van
Mozes vasthoudt, is overigens in zijn weten-
schappelijk onderzoek naar de ontstaanswijze
van deze boeken volkomen vrij.

Hij verwijst dan naar hetgeen Dr. A.
Kuyper in zijn Encyclopedie III p. 53
had geschreven over het vraagstuk, en ver-
klaart daarmee van harte in te stemmen.

Uit deze nadere toelichting nu blijkt,
hoe het vraagstuk dus niet gaat over de
inspiratie of over de betrouwbaarheid uit
historisch oogpunt en het Goddelijk gezag
van den inhoud dezer boeken. Dr. Aalders
erkent volkomen, dat wat in deze vijf
boeken ons medegedeeld wordt, werkelijk
aldus is geschied. Hij houdt staande, dat
de wetgeving aan Israël, die hier aan Mozes
wordt toegekend, ook metterdaad van
Mozes afkomstig is. Hij gelooft ook, dat
de schrijver dezer boeken, wie dit dan
gewest moge zijn, daarbij door den Hei-
ligen Geest is geleid en daarom zijn getui-
genis voor ons waarachtig is. Van een
loslaten of ook maar iets prijsgeven van
het Gereformeerde standpunt, is daarom
hier geen sprake. Iets, wat wel eens zoo
beslist mogelijk mocht worden uitgesproken,
omdat nog niet zoo lang geleden door
een vriend, die ons gaarne onze feilen
toont, de klacht werd aangeheven, dat
men in de kringen der Vrije Universiteit
al op bedenkelijke wijze met de moderne
critiek begint mede te doen en aan het
gezag der H. Schrift te kort deed.

Maar al stellen we dit zoo scherp moge-
lijk op den voorgrond, om elk misverstand
af te snijden, toch wil dit daarom niet
zeggen, dat we geen enkele bedenking
hebben tegen de resultaten, waartoe Dr.
Aalders komt. Die bedenkingen wenschen
we openlijk uit te spreken, juist om daar-
door een nadere gedachtenwisseling uit te
lokken.

De kinderen des Verbonds.

XI.VIII.

Zoo dient het voorbeeld van Jeremia
om ons te leeren, hoe God de Heere,
wanneer Hij iemand tot Zijn dienst
bestemd heeft, niet eerst later daartoe
de gaven schenkt, maar dit reeds van
de ure zijner ontvangenis af doet. Vol-
komen terecht heeft daarom een onzer
oude uitleggers bij dit woord Gods tot
Jeremia aangezekend: „propheta nascitur,
non fit, d.w.z. evenals van den dichter,
geldt ook van den profet, dat hij van zijn
geboorte af daartoe den aanleg ontvangt
en niet eerst door kunst of opvoeding die
gave verwerft. En dit kan ook niet anders.
Want waar de Heilige Schrift telkens met
nadruk er op wijst, dat het God de Heere
is, die wonderbaarlijk in moeders schoot
om formeert, naar lichaam en ziel, daar
zou het ondenkbaar wezen, dat Hij dit
deed geheel buiten Zijn eeuwig raadsbe-
sluit om, waarin Hij van eeuwigheid af
heeft vastgesteld, welke taak en roeping
Hij voor ons heeft bestemd. Op het ver-
band tusschen onze verkiezing en onze
formering, wijst de Schrift ons dan
ook herhaaldelijk. „Hoor nu, mijn knecht
Jakob en Israël, dien ik verken heb,
zegt de Heere uw Maker en uw For-
meerder van den buik af, die u helpt,
vrees niet“ (Jes. 44:1,2). Het beeld, waar-
mede de Heilige Schrift ons dit het dui-
delijkst voor oogen stelt, is dat van den
pottenbakker, die uit eenzelfde klomp
verschillende vaten formeert, het eene ter
eere, het andere ter oneere (Rom. 8:20,
21). Ook de pottenbakker formeert niet
eerst uit den klomp klei de verschillende
vaten, om daarna, naar gelang ze uitvallen,
aan elk hunner een bestemming te geven,
maar voordat hij ze vormt, heeft hij al
van te voren vastgesteld, tot welk doel
dat vat dienen moet, en met het oog op
dat doel geeft hij aan elk vat zijn eigen
gedaante en vorm. En zoo nu is het ook
hier. Wanneer God de Heere tot Jeremia
zegt: „Ik heb u gekend, eer ik u formeerde,
en heb u geheiligd, eer gij uit moeders schoot
voortwaamt“, dan wil dit niets anders
zeggen, dan dat God, die Jeremia's for-
meerder was, reeds van te voren hem tot
profet had bestemd en daarom hem in
die formeering zelve geheiligd en voorbe-
reid had tot Zijn dienst.

In dien zinnen zin is het dan ook op
te vatten, wanneer de Apostel Paulus van
zich zelf getuigt in Gal. 1:15, dat God
„hem van zijner moeders lijf aan afgezon-
derd had“. Of de woorden, die daarna
volgen: „en mij geroepen heeft door Zijne
genade“, gelijk schier alle uitleggers aan-
nemen, zien op de latere roeping van
Paulus op den weg naar Damascus, dan
wel, zoals een enkele aanneemt, nog af-
hangen van het vooraangaande: „van mijner
moeders lijf aan“, zoodat Paulus hier zou
zeggen, dat hij van zijne geboorte af niet
alleen door God afgezonderd was, maar
ook door Gods genade geroepen, doet
minder ter zake en kan daarom in het
midsten worden gelaten. Maar wel staat het
vast uit het geheele redebeeld van den
Apostel en wordt dit dan ook door alle
uitleggers toegestemd, dat de Apostel hier
spreekt over zijne afzondering en roeping
tot het kindschap Gods, maar tot het *Apo-
stolisch* ambt. Om zijn Apostolisch ambt te
handhaven, wijst de Apostel in het voora-
gaande er op, dat hij het Evangelie, dat hij
verkondigde, niet van een mensch ontvan-
gen of geleerd had, maar door de openba-
ring van Jesus Christus (vs. 12). Zoo wei-
nig was er sprake van, dat hij het Evan-
gelie van de gemeente te Jerusalem of van
de Apostelen geleerd had, dat hij veeleer
juist omgekeerd de gemeente Gods vervolgde
en verwoest had, en met alle kracht ge-

ijver
Dau
Zijn
gero
lie o
16),
en h
eens
bezot
was
en h
Jerus
ten (k
kan)
tussc
moet
bete
had
later
word
Tent
Hem
„zon
af t
heb,
heide
Rom.
zeft,
afgez
moet
word
gende
genad
het v
zou d
hij v
van d
woord
heeft
w. z.
Zoo
zich z
Jerem
had l
volwa
geroe
hem
mige
„afzon
„uitve
onjuis
houde
ter zal
het a
Apost
uiterl
(Joh.
niet p
toen
Damas
Nu
eeuwig
stemm
dan v
mijner
oogen
te bes
van m
is v
den ti
was l
ambt,
Hij h
Paulus
maar
mede
hart, d
de Ap
Paulus
toeger
Christu
mij e
te dra
Zelfs b
te wor
kind m
bij zijn
evenze
zienig
keering
berede
verboit
een ge
tot out
tucht
opvoed
van G
voor
nemen
de leid
toe bij
om Pau
geword
lijf aan
berede
„uiterl
teken
Gods,
keering
de kro
in den
bakker
klomp
en best
Of hi
dat de
school
vange
niet nu
Van Jo
zeker, e
den H
die Ge
weder
David,
aannem
af God
bekeer
een Pa
dat hij
en ver
tegen
gelijk
gewest
ker“ en
daren
vaderen
hun st
mogelij